

SÄTERS KOMMUN

Policy mot hedersrelaterat våld och förtryck

Sätters kommun

Antagen av kommunfullmäktige 2017-11-30, § 149

Innehållsförteckning

FN:s konventioner	1
Inledning	2
Syfte	2
Vad menas med hedersrelaterat våld och förtryck.....	2
Olika former av utsatthet.....	2
Konsekvenser av att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck	3
Fysiska konsekvenser	3
Psykosociala konsekvenser	4
Utagerande beteende och självdestruktivitet	4
Konsekvenser av att bryta upp från hedersrelaterat våld och förtryck.....	4
Hur ska Sätters kommun arbeta för att förhindra hedersrelaterat våld och förtryck	5
Övergripande mål	5
Förslag på aktiviteter för att uppnå målen.....	5
Delmål.....	5
Checklistor	5
Viktiga signaler och kännetecken.....	5
Skolan	6
Att behålla ett barnperspektiv	6
Viktigt att tänka på för skolpersonalen	7
Socialtjänsten	7

FN:s konventioner

År 1979 antog FN:s generalförsamling konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, även kallad Kvinnokonventionen eller CEDAW.

Kvinnokonventionen innehåller ingen artikel om eller uttrycklig hänvisning till problemet med könsrelaterat våld, men både kvinnokommissionen och FN:s kvinnokommitté gjorde 1992 klart att det allmänna förbudet mot könsdiskriminering även ska anses omfatta våld mot kvinnor.

FNs kvinnokonvention

Artikel 5:

”Konventionsstaterna ska på alla sätt motverka fördomar, seder och bruk som grundar sig på att det ena könet är underlägset eller på stelnade könsroller. Familjeutbildningen ska erkänna att kvinnor och män har gemensamt ansvar för sina barns uppfostran och utveckling.”

Arbetet mot hedersrelaterat våld har även starkt stöd i FNs konvention om barnets rättigheter.

Artikel 2 och 3:

”Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras”

”Barnets bästa ska alltid komma i främst rummet.”

Inledning

För att på bästa sätt möta och motverka hedersrelaterat våld och förtryck krävs fungerande samverkan mellan de förvaltningar som kommer i kontakt med utsatta personer. Förvaltningarna behöver därför ha en gemensam bild av vad hedersproblematik innebär och hur man ska arbeta med denna typ av ärenden.

Denna policy är en viktig del i att på ett samordnat vis kunna möta de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Syfte

Sätters kommuns policy mot hedersrelaterat våld och förtryck ska vara ett material vars syfte är att:

- Ge information om vad hedersrelaterat våld är och vilka signaler som måste uppmärksammas.
- Vara början på en process där man reflekterar och diskuterar kring den problematik som hederskulturen kan innebära för boende i kommunen.
- Vara ett praktiskt verktyg för hur man går till väga då man misstänker att någon individ står under hedersförtryck.
- Tydliggöra olika aktörers roller vad gäller ansvar kring hedersförtryck.

Vad menas med hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig olika uttryck. Det som kännetecknar hedersrelaterat våld är föreställningar om oskuld och kyskhet. I de sammanhang som präglas av dessa föreställningar påverkar flickors och kvinnors faktiska men också påstådda beteende hela familjens och släktens anseende. Det innebär att även rykten kan skada en familjs heder. Flickors oskuld måste bevaras för att upprätthålla hedern och kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central, men även pojkar och män utsatts för hedersrelaterat våld.

Valet av äktenskapspartner är inte individens eget val utan familjens eller ett större kollektivs angelägenhet. Individens rättigheter är underordnade det som anses vara bäst för kollektivet, dvs familjen och släkten.

Våldet och förtrycket drabbar både flickor, kvinnor, pojkar och män och det är både män och kvinnor som är förövare. Ibland är en och samma person både själv utsatt och förövare, detta gäller inte minst pojkar och unga män.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck på många olika sätt och regeringen beskriver det så här:

”Kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld”

Olika former av utsatthet

Hedersrelaterat våld och förtryck utövas med olika syften. För det första utövas det för att få personer att följa familjens normer och värderingar om exempelvis oskuld samt om att sätta kollektivet före individen. Utsattheten kan då handla om att kontrolleras och att tvingas leva med stora begränsningar genom till exempel hot och påtryckningar.

För det andra utövas våldet och förtrycket mot dem som brutit mot familjens normer och värderingar med syftet att familjen och släkten ska återvinna den förlorade hedern. Detta sker genom att den som brutit mot familjens normer och värderingar bestraffas. Bestraffningarna kan se ut på många olika sätt och kan till exempel handla om känslomässig och social utfrysning, kränkningar och fysiskt våld, inklusive mord.

- Det **psykiska våldet** kan till exempel handla om kontroll, kränkningar, hot och skuld- och skambeläggning.
- **Socialt** kan det exempelvis innebära att en person blir isolerad och utfrysad från familjens gemenskap och att inte få delta i olika aktiviteter i skolan och på fritiden.
- Det **sexuella våldet** tar sig bland annat uttryck i att personer tvingas eller förmås att ingå äktenskap mot sin vilja. Homosexuella personer och i vissa fall bisexuella personer kan tvingas in i relationer med personer av motsatt kön vilket innebär att man förvägras rätten till sin sexualitet. Det förekommer även andra typer av sexuella övergrepp.
- Det **fysiska våldet** kan röra sig om olika brottsliga våldsgärningar, alltifrån enstaka slag till mord. Det fysiska våldet är ofta ett uttryck för att förtrycket och kontrollen inte fungerar och används för att bestraffa den som brutit mot familjens normer och värderingar.
- Det **ekonomiska våldet** kan röra sig om flickor och kvinnor som inte får tillgång till utbildning, som hamnar utanför arbetsmarknaden, som får rätten till utbildning men förvägras rätten att arbeta, eller som inte får tillgång till sin egen ekonomi eller förvärvad inkomst. Ekonomisk självständighet för flickor och unga kvinnor kan bli ett hot mot familjens normer och värderingar.

Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar framför allt flickor och unga kvinnor men även pojkar och män utsätts. Delvis kan det ta sig andra uttryck än det som drabbar flickor och kvinnor, bland annat genom att pojkar och unga män kan förmås eller tvingas att bevaka till exempel sina systrar eller sin mamma. Dock kan detta vara ett krav också på flickor och kvinnor, där exempelvis systrar tvingas att bevaka varandra.

Två uttrycksformer för hedersrelaterat våld och förtryck som hör samman med föreställningen om att mäns och familjers heder beror på kvinnors och flickors sexuella beteende är äktenskap mot den egna viljan och könsstympning av flickor och kvinnor.

Konsekvenser av att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck

Både att anpassa sig och att göra motstånd mot normer kopplade till heder, skam, sexualitet, kön, makt och sociala relationer har en inverkan på den drabbades fysiska och psykiska hälsa, både på kort och på lång sikt. Det kan handla om direkta fysiska skador av misshandel och övergrepp men också olika fysiska och psykosociala symtom som en konsekvens av att leva med maktlöshet, rädsla, skam och skuld.

Fysiska konsekvenser

Blåmärken, rodnader och sår är exempel på fysiska konsekvenser av våld, men det är viktigt att komma ihåg att andra fysiska symtom såsom huvudvärk, värk i magen, och värk eller smärta i andra delar av kroppen också kan vara relaterade till våldsutsatthet. Likaså kan fysiska skador som har orsakats av självskadebeteende ha en koppling till utsatthet för våld.

Könsstympning kan leda till fysiska konsekvenser både på kort och på lång sikt.

Psykosociala konsekvenser

Att tvingas anpassa sig till familjens normer och värderingar och/eller vara utsatt för våld och förtryck kan få många olika psykosociala konsekvenser på både kort och lång sikt. Detta till exempel leder svårigheter kopplade till nära relationer och sexualitet, depression, sömn- och ätstörningar, koncentrationssvårigheter, ångest, skuld- och skamkänslor samt att den utsatta blir isolerad från andra.

Utagerande beteende och självdestruktivitet

Att ha ett utagerande eller självdestruktivt beteende i form av exempelvis missbruk eller kriminalitet, kan vara ett sätt att hantera de känslor av maktlöshet, låg självkänsla, skuld och skam som kan följa av hedersrelaterat våld och förtryck. Folkhälsomyndigheten lyfter att barn som växer upp i hem där det förekommer våld löper större risk för att utveckla psykisk och fysisk ohälsa samt olika former av missbruk.

Konsekvenser av att bryta upp från hedersrelaterat våld och förtryck

En del av de som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck bryter upp från sin familj. För många av dem innebär uppbrottet en stor omställning. Att vara stark och stå emot släktens krav kan innebära en ”kollaps” efter uppbrottet då de psykiska och fysiska konsekvenserna av den tidigare utsattheten blir tydliga samtidigt som många andra faktorer är svåra exempelvis rädsla för reaktioner från familj och släkt, skuld-skam och ensamhetskänslor samt en osäkerhet inför framtiden.

Hur ska Sätters kommun arbeta för att förhindra hedersrelaterat våld och förtryck

Övergripande mål

Kommunens verksamheter ska:

- arbeta för att upptäcka och uppmärksamma personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
- ta fram information som är anpassad för olika grupper
- samverka för att garantera personer med särskilda behov ett skyddat boende
- genomföra utbildningssatsningar med fokus på behoven hos personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Förslag på aktiviteter för att uppnå målen

- All kommunal information ska vara utformad utifrån demokratiska och mänskliga rättigheter samt vara könsneutral så långt som möjligt.
- Alla förvaltningar ska delta i det förebyggande arbetet mellan kommunens olika verksamheter samt föreningar.
- Förvaltningarna ska verka för att öka personalens kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Förvaltningarnas arbete ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv genom att erbjuda samtliga personer likvärdiga utvecklingsmöjligheter oavsett kön.
- All verksamhet ska vara tydlig med att i Sätters kommun vill vi motverka alla former av våld och förtryck.
- Policyn skall vara väl känd på samtliga förvaltningar och är ett hjälpmedel vid utbildning av personal samt vid upptäckt av utsatta personer.

Delmål

Skolan såväl som Socialtjänsten är viktiga aktörer när det gäller personer som är utsatta för förtryck och våld. Båda förvaltningarna ska ha utarbetade handlingsplaner för hur man hanterar dessa ärenden på individnivå.

Checklistor

Viktiga signaler och kännetecken

- Psykiska konsekvenser och besvär som depression, sömn-och eller ätstörningar, självskadebeteende, koncentrationssvårigheter, ångest, skuld- och skamkänslor.
- Självdestruktiva och/eller utåtagerande beteenden.
- Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). PTSD yttrar sig på olika sätt, men består alltid av återupplevande av våldet, till exempel i form av flashbacks eller mardrömmar, undvikande/avskärmande och överspändhet.
- Den utsatta söker vård eller hjälp för psykosomatiska symtom som till exempel magont eller huvudvärk.
- Blåmärken, rodnader och sår på olika delar av kroppen.
- Önskemål hemifrån om undantag från viss undervisning, till exempel idrott och sex- och samlevnad.
- Den utsatta får inte delta på skolresor eller lägerresor.

- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför skolan.
- Krav på att den utsatta skall ta ett stort ansvar för hemarbete och småsyskon.
- Den utsatta är tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig eller uppgiven, oförklarligt rädd för någon eller något.
- Den utsatta har koncentrationssvårigheter och försämrade studie eller arbetsresultat.
- Den utsatta får inte umgås med kamrater eller delta i fritidsaktiviteter.
- Den utsatta begränsas i sitt privatliv (kontroll av mobiltelefon, dagbok, kläder, väskor, dator etc.)
- Den utsatta ljuger om pojk/flickvänner.
- Den utsatta uttrycker oro över att föras ut ur landet under sommarlov eller utlandssemester och bli bortgift.
- Den utsatta uttrycker oro över att familjen ska få reda på att hen är homosexuell, bisexuell eller transperson.
- Den utsatta uttrycker en önskan om att återställa sin ”mödomshinna” eller ”slidkrans”.
- Den utsatta övervakar/övervakas eller uttrycker oro och/eller behov av att hålla sig väl informerad om syskon, släktingar, bekanta.
- Den utsatta talar om problem hemma eller sin ofrihet i termer av ”vår kultur kräver”.

Skolan

Skolan är en central plats för alla barn och ungdomar.

Skolans arbete med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan omfattas av tre delar:

- Att nå alla flickor och pojkar i skolan och deras föräldrar
- Att upptäcka utsatthet hos flickor och pojkar
- Att ge stöd och skydd i akuta situationer

De två första punkterna, som handlar om det främjande och förebyggande arbetet, är i högsta grad centrala för skolan. Här kan skolan göra åtskilligt för att stärka eleverns psykiska hälsa och också tidigt skapa förtroendefulla kontakter med föräldrar.

Den tredje punkten att ge stöd och skydd i akuta situationer, handlar om att skolan ska uppmärksamma barn som far illa och anmäla detta till socialtjänsten.

Att behålla ett barnperspektiv

”Personal kan ibland känna en osäkerhet om flickans eller pojkens berättelse är sann. Men flickan eller pojken är den som vet om hotet är reellt och situationen kan bli farlig om skola och socialtjänst missbedömer flickans eller pojkens situation. Skolan måste lyssna och tro på eleven i den stund hon eller han berättar om sina svårigheter. När en anmälan görs vid ett uppenbart hot måste flickan eller pojken vara i säkerhet innan föräldrarna kontaktas.”

Ur Skolverket (2010) Till Rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck Skolans ansvar och möjligheter

Enligt 14 kap. 1 § Socialtjänstlagen (SoL) är myndigheter och yrkesverksamma inom bland annat förskola/skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Detta omfattar självklart kännedom eller misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer såsom till exempel barn- och tvångsäktenskap samt könsstympning. Observera att t.ex. skolan inte ska utreda saken ”så att man säkert vet”, det räcker att man har oro eller misstankar. Det är socialtjänstens och polisens ansvar att utreda. Vid osäkerhet går det att konsultera socialtjänsten utan att avslöja identiteten på den unge.

Viktigt att tänka på för skolpersonalen

- På Skolverkets webbsida kan du hitta material som går att ladda ner eller beställa.
- Ha samtalet med den unge själv.
- Lyssna på elevens berättelse.
- Kontakta elevhälsan och skolledning om du bedömer att det föreligger risk för att eleven kan komma att fara illa. Detta måste du ta upp med eleven.
- Skolledningen går eventuellt vidare till socialtjänsten.
- Fakta är viktigt – anteckna alltid det ni pratar om under samtalen.
 - Om sms, bilder, chat konversationer eller annat finns mellan dig och eleven, se till att spara allt.
 - Fakta om det som eleven är orolig för, eventuella hot, rädslor, signaler och oro för vad som kan hända.
- Viktigt att spara ledighetsansökan från skolan, för att se vilket skäl man har angivit
- Överväg noga vad en kontakt med vårdnadshavare skulle kunna innebära för eleven när det finns oro kring barnet/den ungas situation.
- Har rutiner för scenarier som att en elev inte kommer tillbaka efter ett lov.

Socialtjänsten

Socialtjänsten har enligt Socialtjänstlagen (SoL), ett tydligt ansvar för att ge stöd och hjälp till dem som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Både Socialtjänstlagen och Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), ger stora möjligheter att stödja, hjälpa och skydda de som är utsatta för hedersrelaterat våld. För att detta ska fungera i praktiken är det viktigt att personal inom socialtjänsten har kunskap om denna typ av våld. Utgångspunkten för arbetet måste alltid vara att aldrig göra avkall på de utsattas rättigheter, oavsett om de är barn eller vuxna.

Hedersrelaterat våld och andra typer av våld är brott mot den svenska lagstiftningen och kränker den våldsutsatta personens mänskliga rättigheter. För att kunna uppmärksamma dem som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck och för att kunna utreda och ge insatser åt dem som drabbas behöver personal inom socialtjänsten ha kunskap om hedersrelaterat våld. Brist på kunskap kan leda till osäkerhet i bemötandet och handläggningen. Arbetet måste utgå från de enskilda individernas situation och behov.

Många av de som utsätts och som socialtjänsten kommer i kontakt med har skyddsbehov, antingen omedelbart då socialtjänsten får kännedom om dem eller i ett senare skede. Det är därför mycket viktigt att göra skyddsbedömningar och riskbedömningar och att under hela processen från anmälan, under förhandsbedömning (när det gäller barn) och utredning samt vid val av insatser vara uppmärksam på eventuella risker och vilka behov de ger upphov till. Att ett

barn eller en ungdom själv har kontaktat socialtjänsten eller att någon anmält oro till socialtjänsten för barnet eller den unge kan i sig öka riskerna. Det är därför viktigt att inte kontakta vårdnadshavare innan en skyddsbedömning har gjorts och att träffa barnet eller den unge på en trygg och säker plats. Det är enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer ett krav att socialtjänsten i utredningar som rör bland annat vuxna och barn som utsätts för våld av en närstående och barn som utsätts för hedersrelaterat våld ska göra en riskbedömning.

De insatser från socialtjänsten som det kan vara fråga om är placering av barn och unga, skyddat boende för vuxna, ekonomiskt bistånd samt råd och stöd, exempelvis samtalsstöd. De som är utsatta kan dessutom behöva ha kontakt med och få hjälp från andra än socialtjänsten, både från andra myndigheter och från ideella organisationer.

Det är därför viktigt att det finns en fungerande samverkan mellan berörda myndigheter, som till exempel skola och polis. Många gånger kan till exempel ett utvecklat samarbete mellan socialtjänst och skola vara en förutsättning för att ett utsatt barn eller en ungdom ska kunna få den hjälp som hon eller han behöver. Det är också viktigt med samarbete med ideella organisationer.